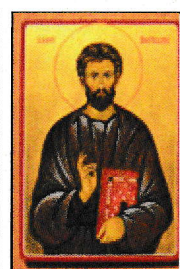
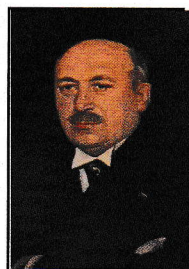

Elck zegg'het voorts

Nieuwpoortse archiefkrant

Verschijnt viermaandelijks - jaargang 16 - nr. 2 - juli 2024

Editoriaal

René De Clerck ^kvond het graf van Cyrille Knockaert in Vignacourt, als Australische militair gevallen aan de Somme op 10 augustus 1918.

Zelfs Boston, maar dan in Lincolnshire, had wel degelijk relaties met Nieuwpoort.

Luc Filliaert denkt aan de tentoonstelling van werken van Louis Thevenet in oktober van dit jaar, maar vraagt ook aandacht voor de andere schilders uit zijn tijd, die in Nieuwpoort werkten. Er zijn kansen, om die te herinneren.

Op de precaire dag van 29 oktober 1914 viel Prosper-Henri Devos op de spoorwegberm te Ramskapelle, maar stierf in Zevecote vier dagen later.

Freddy Beun brengt de jaren te Nieuwpoort van auteur Karel Jonckheere in herinnering.

Lori van Biervliet las iets nauwkeuriger de kroniek van het Nieuwpoortse Beleg van 1489

Namen om te onthouden: meester Vanhille en Lady D. Feilding.

G. Demerre

Wie graag deze archiefkrant digitaal wenst te ontvangen, kan dat als wij uw e-mail adres mogen gebruiken.

guido.demerre@gmail.be
friede.lox@telenet.be

Vignacourt

de laatste rustplaats van een jongen uit Nieuwpoort.

René De Clerck

Cyrille Knockaert

° Nieuwpoort 20 november 1893
+ Vignacourt 10 augustus 1918

Op de begraafplaats 'Vignacourt British Cemetery' gelegen in het gelijknamige dorp in het Franse departement Somme en ontworpen door Reginald Blomfield rusten 583 slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog, 424 Australiërs, 147 Britten, 11 Canadezen, 1 Indiër en 2 Britten uit de Tweede Wereldoorlog. Onder hen een tot Australier genaturaliseerde Belg, Cyrille Knockaert.

Cyrille werd geboren te Nieuwpoort op 20 november 1893 als derde kind van het gezin Cyrillus Pamphilius Knockaert en Bertha Denolf. De familie woonde in de Kaaistraat 18 in het centrum van

de stad. Zijn vader overleed in Antwerpen op 16 december 1895 twee jaar na de geboorte van Cyrille. Cyrille zal zijn vader nooit bewust gekend hebben. Zijn moeder bleef 8 jaar weduwe met 5 kinderen.

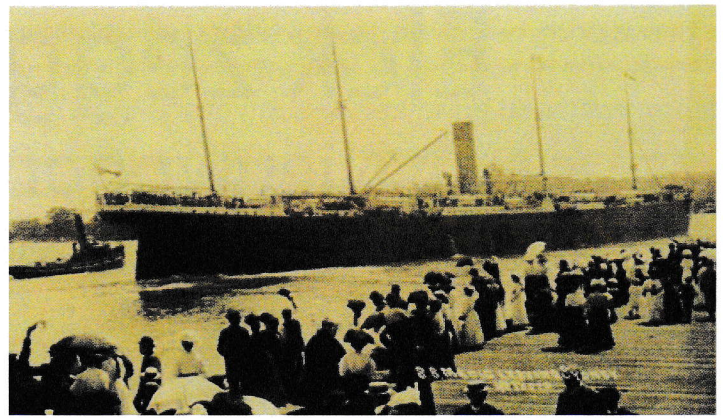
In 1903 hertrouwde ze in Oostende met Romain Breyne, een politieagent, met wie ze nog drie kinderen zal krijgen. Op 2 mei 1914 overleed Romain en werd ze opnieuw weduwe.

Vermoedelijk begin 1911 vertrok Cyrille, intussen zeeman, uit België en meende dat zijn toekomst in Australië lag. Via San Francisco (USA) voer hij naar de haven van Port Pirie in Zuid-Australië waar hij op 18 juli 1911 voet aan land zette. Hij vestigde zich in de Ellendale Street 10 bij Mrs. Dodd. Hij vond werk bij de metaalsmelterij Broken Hill Associated Smelters. Het bedrijf bestaat nog altijd nu onder de naam Nyrstar Port Pirie.

Hij vroeg en kreeg de Australische nationaliteit in juli 1915. Op één van de naturalisatiedocumenten staat te lezen dat hij de intentie heeft om permanent in het Gemenebest te blijven en melde zich terzelfder tijd aan voor de oorlog.

Een paar weken later op 6 augustus 1915, ging Cyrille op éenentwintigjarige leeftijd als 'Private' met stamnummer 3191 in dienst bij het 27ste Australische Infanterie Bataljon dat pas een paar maanden eerder in maart 1915 werd opgericht in Zuid-Australië.

Op 12 januari 1916 vertrok Cyrille met zijn eenheid vanuit Adelaide met de HMAT A7 Medic voor de oversteek naar Europa waar het schip op 27 maart 1916 in Marseille aanmeerde. Op 7 april 1916 maakte het 27ste bataljon voor het eerst kennis met de loopgraven aan de Somme. Vanaf 28 juli werd het 27ste Bataljon op diverse plaatsen in het noorden van Frankrijk en kortstondig ook in België ingezet. Op 5 november werd Cyrille gewond aan de arm door een kogel van een machinegeweer. Hij werd geëvacueerd naar Rouen en opgenomen in het 26ste Algemeen Hospitaal om van zijn verwondingen te genezen. Eind 1917 ging Private Knockaert voor een twee weken op verlof naar het Verenigd Koninkrijk en was op 12 december 1917 al weer terug bij zijn eenheid aan de Somme.

Het schip HMAT A7 Medic, waarmee de Australische troepen naar Europa kwamen.

Bij het Duitse Lente-offensief van 1918 was het 27ste bataljon weer van de partij en op 10 juni 1918, strijd te leveren rond Morlancourt en na dien steun te geven bij de slag van Hamel op 4 juli 1918. De gevechten volgden elkaar op tot op 8 augustus 1918 de Slag om Amiens begon. Ook daar nam het 27ste bataljon deel aan het volgens de geallieerden cruciale tegenoffensief, waarbij gebruik werd gemaakt van infanterie, artillerie, tanks en vliegtuigen. Dit leidde tot een ongeken- de opmars van de troepen met vele kilometers terreinwinst en het krijgsgevangen nemen van heel wat Duitsers.

Op 9 augustus werd Cyrille bij dit treffen een tweede maal zwaar gewond en met spoed overgebracht naar het Casualty Clearing Station N°20 in Vignacourt. Deze medische eenheid die reeds actief was op Franse bodem vanaf 15 juli 1915 werd, na verblijf op diverse andere locaties, op 28 maart 1918 verplaatst naar Gézaincourt (Somme) en vervolgens naar Vignacourt (Somme).

Grafzerk van Cyrille op Vignacourt British Cemetery

Op 10 augustus 1918 overleed Cyrille op 24-jarige leeftijd aan de opgelopen verwondingen en werd begraven op het Vignacourt British Cemetery waar hij na 3 intense oorlogsjaren samen met kameraden, vrienden en wapenbroeders rust vond.

Zijn moeder overleed op 12 augustus 1948, quasi dag op dag, dertig jaar na de dood van haar zoon. Cyrille wordt herdacht op het 'Australian War Memorial' en op de 'Presbyterian Church Roll of Honour' in het Port Pirie National Trust Museum. Cyrille werd onderscheiden met de Britse Oorlogsmedaille en de Overwinningsmedaille.

Op de militaire begraafplaats 'Vignacourt British Cemetery' staan niet alleen de graven van de gesneuvelde militairen uit het Verenigd Koninkrijk maar centraal is er ook een monument met de afbeelding van een Franse poillu en daaronder een plakkaat met de tekst :

"Frères d'Armes de l'Armée Britannique tombes au champ d'honneur dormez en paix nous veillons sur vous"

Zes Vignacourtois komen om in de Westhoek

Vier Franse militairen inwoners van Vignacourt kwamen eind 1914 begin 1915 om in Nieuwpoort en omliggende gemeenten. twee andere Franse militairen uit het dorp sneuvelden respectievelijk in Boezinge en Pilkem. Op 23 maart 2024 werden in Vignacourt zowel Cyrille als de Fransen herdacht door de Vrienden van het In Flanders Fields Museum (VIFF) op de Britse begraafplaats, Cyrille aan zijn graf en de Fransen aan het Franse oorlogsmonument op deze begraafplaats.

Eerbetoon aan Cyrille

Arthur Théophane Léonide DOMONT
geboren 16 december 1874
12ème Regiment d'Infanterie Territoriale
soldat 2e Classe
op 1 januari 1915 gekwetst te Nieuwpoort en te Lombardsijde op 20 januari 1915
op 21 januari 1915 gehospitaliseerd in Zuydcoote, Hôpital Temporaire (Nord, FR) en op 25 januari 1915 overleden aan de opgelopen verwondingen - 41 jaar
(voorlopig) geen gekend graf

Emile Léonide THUILLIER
geboren 9 mei 1879
12ème Regiment d'Infanterie Territoriale
soldat 2e Classe
op 11 november 1914 verdwenen te Lombardsijde
(voorlopig) geen gekend graf - 35 jaar

Eugène Emile THUILLIER
geboren 17 mei 1879
12ème Regiment d'Infanterie Territoriale
soldat 2e Classe
op 11 november 1914 verdwenen te Lombardsijde
(voorlopig) geen gekend graf - 35 jaar

Joseph Emile GAMARD
geboren 6 juni 1879
12ème Regiment d'Infanterie Territoriale
soldat 2e Classe
op 17 november 1914 gewond en krijgsgevangen genomen te Nieuwpoort
op 18 november 1914 overleden te Oostende Marine-Feldlazarett 4, Godshuizenstraat 15 Oostende
aanvankelijk begraven in Oostende en in 1922 herbegraven Ablain-Saint-Nazaire (Pas-de-Calais, Fr)
Nécropole Nationale de Notre-Dame-de-Lorette - 35 jaar

Gaston Philippe RHETORÉ
geboren 1 juli 1887
8ème Bataillon de Chasseurs à Pied
soldat 2e Classe
op 10 december 1914 gesneuveld te Boezinge
(voorlopig) geen gekend graf - 27 jaar

Gatien Joseph THUILLIER
geboren 27 juli 1891
8ème Bataillon de Chasseurs à Pied
soldat 2e Classe
op 26 april 1915 gesneuveld te Pilkem
(voorlopig) geen gekend graf - 23 jaar

Eerbetoon aan de gesneuvelden van Vignacourt overleden in de Westhoek

Boston (LINCOLNSHIRE)

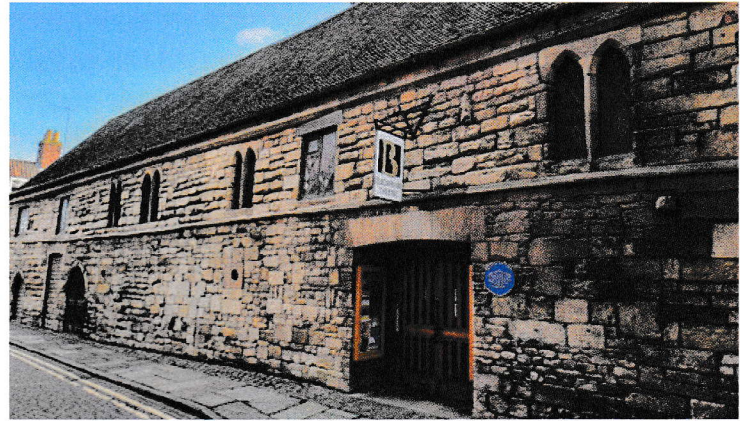

In het Poortersboek van Nieuwpoort, uitgegeven in 2011 door VVF Westkust vzw, wordt minstens op vier plaatsen de plaats 'Boston' aangegeven, als plaats van oorsprong van een nieuwe 'poorter'(1).

De transcriptie van deze inpoorteringen is van J. Cailliau, J. Stekelorum en J. Van Acker ... Dat het iedere keer Boston in New England (USA) zou zijn geweest betwijfelen wij sterk ! Bij twee inpoorteringen geeft men 'Lynn' aan in New England (USA) (2) wat evengoed Kings Lynn zou kunnen zijn in Norfolk ...

Er waren nogal wat relaties tussen Boston in

Lincolnshire en Vlaanderen. De vermelde nieuwe poorters gebeurden wel eind 18e eeuw : Richard Jinkins 1787, Daniël Mac Neill 1782, Henricus Mellus 1787, Joannes Oberfelt 1795.

Blackfriars nu kunstencentrum dateert uit de tijd dat Boston intens in relatie stond met Nieuwpoort

In de "*Norman and mediaeval*" tijd was dit Boston een commerciële haven in Engeland met contacten naar Noord Europa, Vlaanderen en het Rijnland (3).

Engeland was een wolproducerend land waarbij de Witham (4) een soort handelsroute vormde over zee naar het continent. Boston's markt was de tweede na Londen. De bloeitijd lag vooral in de 14e en 15e eeuw want er waren niet minder dan 15 gilden, die rijk werden door hun handel met Vlaanderen. Ze bouwden er een kerk met kapellen voor die gilden naar de modellen in Antwerpen en Brugge.

Het gildehuis St.-Mary in Boston uit 1390 is uit bakstenen opgetrokken van Vlaamse vaklui die het materiaal introduceerden.

In de 15e eeuw ging de bloei achteruit en in de 17e eeuw klaagde men dat "*their borough might be put among the decayed towns*".

Van hieruit vertrok Thomas Becket in ballingschap voor zijn koning Henri II in 1164 (5).

De puritein John Cotton trok van hieruit met de "pilgrimfathers" langs een omweg via Holland (Vlaardingen) naar Amerika en stichtte in 1630 Boston in Massachusetts (6)! Hij was er de dominee tot zijn dood in 1652.

Op de vloer van de St.-Botolph kerk liggen 11 stenen epitafen gedeeltelijk met geel koper (brass) bekleed, wat blijkbaar meer is dan de helft die in Engeland nog bestaan. Twee daarvan zijn van Vlaamse oorsprong (7) waarvan één Walter Pescod toont, een 14e eeuwse handelaar en de andere is van John Strensall, de rector (pastoor)

van Boston die er stierf in 1408.

Een andere plaat is van Thomas Lawe + 1657, driemaal burgemeester van Boston.

In de stad is er een herinnering aan vijf voormalige gouverneurs van Massachusetts en een groep ontdekkers die Australië verkenden.

Georges Bass zeilde in 1796 langs New South Wales en rond Tasmanië. Sir Joseph Banks reisde mee als botanicus met kapitein Cook op de Endeavour en Joseph Gilbert met Robert Rollett reisden mee op de tweede expeditie van Cook waarbij ze New Caledonia en Tahiti ontdekten.

In 1571 was een grote storm verantwoordelijk voor een gedeeltelijke verwoesting van de stad en een stuk van de kust. Bij ons (8) werd dat fenomeen toegeschreven aan de Allerheiligen-vloed in 1570 ... waarbij óók enorme schade en aantallen slachtoffers zijn gevallen.

De tijd dat de inpoortering in Nieuwpoort plaats vond, telde Boston in Lincolnshire niet eens 6 000 inwoners.

Voetnoten

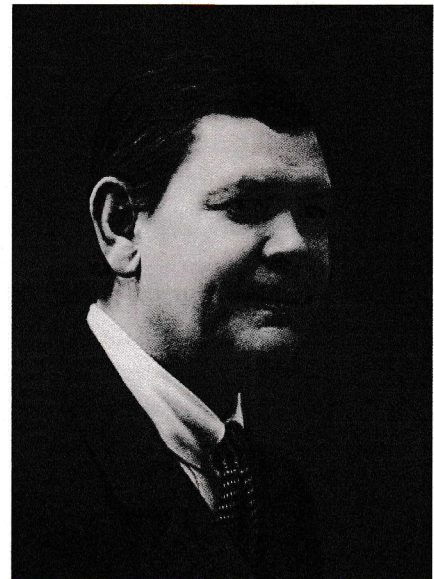
1. p. 124, p. 138, p. 145, p.160.
2. p.131, p. 183.
3. A. Mee, The King's England, ed. Hodder and Stoughton, 1970, p. 49
4. Rivierestuarium van Boston, naast de Washbay.
5. De traditie wil dat Becket in Vlaanderen voorbij kwam ... Hij keerde terug in 1170, maar werd vermoord in de kathedraal van Canterbury... en kort daarna heilig verklaard. Het was dezelfde tijd als van Godelieve van Gistel.
6. William Brewster en William Bradfort zeilden

ook naar Holland, maar werden verraden door de skipper, waardoor ze een tijd werden opgesloten in Boston (1607?). Een jaar later slaagden ze in de overtocht van Hull naar Amsterdam. Vanuit Rotterdam startte dan de overtocht van de Mayflower ... 12 jaar later ! Deze puriteinen waren "fundamentalisten" die het niet eens waren met de tolerantie binnen de Church of England toen en daarom als deloyaal werden aangezien.

7. In Engeland beweert men, dat dit een Vlaamse traditie is, die van daar, in Engeland ingang vond.

8. Oud Oostende werd dan verzwolgen door de zee en de Westerschelde (Honte) werd een zeer brede aftakking van die stroom.

Louis Thevenet

Nieuwpoort en zijn schilders

Naar aanleiding van de achthonderdste verjaardag van de stichting van de stad Nieuwpoort kon men van 2 juni t.e.m. 21 juli 1963 in Nieuwpoort een groots opgezette tentoonstelling bezoeken rond het thema '*Nieuwpoort en zijn schilders*'. Onder de hoge bescherming van twee ministers, de gouverneur en enkele achtenswaardige kunstkeners kreeg conservator Karel Romaan Berquin de opdracht een retrospectieve samen te stellen waar we – toch inhoudelijk gezien – alleen maar een grote bewondering voor kunnen uitspreken. De tweetalige catalogus vermeldde de grote landschapsschilders die vanaf het einde van de negentiende eeuw tot aan het uitbreken van de Grote Oorlog het pittoreske Nieuwpoort als uitvalsbasis hadden gekozen voor hun artistieke zien en voelen. Van Louis Artan tot Victor Gilsoul, van Auguste Oleffe tot Alfred Bastien, Van Albert Crahay tot Louis Thevenet. Alle doeken toonden Nieuwpoort, alle doeken ademden Nieuwpoort.

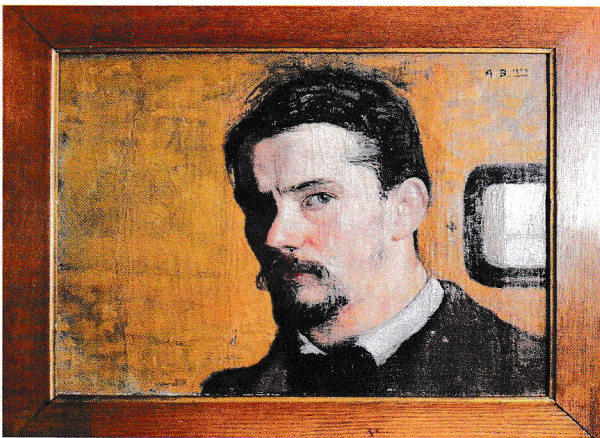
We kunnen het best opmerkelijk noemen hoe dat kleine IJzerstadje, waar de negentiende eeuw zich haast had vastgeklonken aan de tijd, zo een grote aantrekkingskracht kon uitoefenen op de grote schilders van toen. Het was een voortdurend komen en gaan van markante talenten die elk in een eigen stijl diepe sporen trokken in het artistieke geheugen van onze stad.

De opdracht van curator Berquin beperkte zich in 1963 enkel tot de Belgische kunstenaars. De doeken van o.a. Carlos Grethe, Theo von Brockhusen, Alfred Zoff en Wilhelm Hambüchen, veelal in buitenlandse collecties en musea, hadden de uitstraling wellicht nog versterkt. Op hun vele reizen doorheen Europa was het vale zilte licht van Nieuwpoort ook bij deze buitenlandse kunstenaars binnengedrongen.

Naast enkele plaatselijke initiatieven - Maria Vlamijnck, Rik Sauwen – bleef het de laatste jaren opvallend stil rond de artistieke erfenis van onze geliefde stad. Met succes werd in het Westfront het werk van de frontschilders in herinnering gebracht. De weelde van de negentiende eeuw, en de interesse voor hun kunst leken echter volledig opgedroogd.

Gelukkig mochten enkele kunstige initiatieven buiten onze stad het Nieuwpoortse verhaal in de volle openbaarheid brengen.

Albert Baertsoen

Zo was er eerst een grote retrospectieve rond leven en werk van de Gentse schilder Albert Baertsoen (1866 – 1922). Museum voor Schone Kunsten te Gent van 3 september tot 27 november 2022. De expo bevatte een keur van schilderijen, schetsen, etsen, voorstudies en herwerkingen van eerder opgezette motieven. De immer zoekende, nooit tevreden Baertsoen, bleek achteraf gezien een brugfiguur tussen de negentiende en twintigste eeuw. Hij smokkelde abstracte kleurvlakken in zijn composities die hij

hoger achtte dan het onderwerp op zich. Baertsoen is uiteraard bekend als een schilder die een duidelijke band had met Gent. In zijn omvangrijke oeuvre kreeg ook Nieuwpoort echter een meer dan prominente rol.

Varend door Vlaanderen meerde hij rond 1895 meerdere keren aan in de Nieuwpoortse haven. De verstilde stad bekoorde Baertsoen. Hij ontmoette er andere kunstenaars, kuierde door de stad, wandelde langs de haven en maakte er een reeks schetsen die hij later verwerkte in schilderijen en etsen. Het eeuwenoude ademen van de stad bood hem een veelheid van motieven. Hij noemde Nieuwpoort *'een van onze meest pittoreske en originele Vlaamse steden'*.

De haven, het staketsel, de bommenrijen aan de rand van de stad, de touwslagers op de vesten, de stille verlaten straten en de monumentale kerk bekoorden de schilder en hij liet niet na ook zijn bevriende kunstenaars warm te maken voor de unieke aantrekkingskracht van Nieuwpoort. De vele Nieuwpoortse doeken en etsen vormen nog steeds een indrukwekkend hoofdstuk in dat omvangrijke oeuvre van Baertsoen. (1)

Louis Thevenet

In het Brabantse Halle – in Museum Den Ast en Villa Servais – loopt van 23 maart tot en met 27 oktober een hoogst merkwaardige tentoonstelling rond het leven en werk van kunstschilder Louis Thevenet (1874 – 1930). Naar aanleiding van zijn honderdvijftigste verjaardag kon dankzij de inzet van een enthousiaste groep kunstkenners een unieke verzameling werken aan het publiek voorgesteld worden.

Thevenet was een autodidact, een kunstenaar die gulzig schilderde. Waar Baertsoen de buitenlucht opzocht, zal Thevenet de binnenkant van het leven, de interieurs en de stillevenen met een veelkleurig kleurenpalet omarmen. Het licht is overdadig, zomers en prikkelt de zintuigen. Het leven staat even stil, klaar om gekoesterd te worden. Het perspectief leidt je de kamer door, je waant je een welkome gast die even het momentum van de kunstenaar komt storen.

Johan Merckx, leerkracht in Halle, gepassioneerd door het oeuvre van Thevenet en een van de initiatiefnemers van het project schreef in het kunstboek (2) onder de titel *'De jongeman en de zee'* een kort essay over de Nieuwpoortse jaren van Thevenet. Tussen 1896 en 1904 zal Thevenet het kuststadje in zijn armen sluiten. Hij schilderde er tal van doeken, ontmoette er een stoet van kunstvrienden en gebruikte zijn stek als uitvalsba-

sis om de streek al schetsend te verkennen. Het was Auguste Oleffe die Thevenet naar Nieuwpoort lokte. Samen met Jehan Frison, Florent Menet, Victor Gilsoul, Albert Crahay en Albert Baertsoen lieten ze dat unieke Noordzeelicht ontploffen op het schildersdoek of de etsplaat.

Het is nu duidelijk dat Nieuwpoort heel wat meer is dan een verloren voetnoot in dat omvangrijke oeuvre van deze Brabantse fauvist. De heer Merckx merkt in zijn bijdrage terecht op dat Thevenet in Nieuwpoort niet geëerd werd met een straatnaam. Ooit had het beheer van de SIMLI het plan voor een '*Sentier Louis Thevenet*', maar dit werd nooit uitgevoerd.

Besluit

Het werk en het leven van Baertsoen en Thevenet mag hier in Nieuwpoort niet vergeten worden. Beide kunstenaars verdienen onze blijvende hulde en kunnen inderdaad met een straatnaam uit die vergetelheid gehaald worden.

1963 – 2030

Bij uitzonderlijke verjaardagen groeit de kans dat we op een uitzonderlijke wijze iets kunnen herdenken. De stad Nieuwpoort bouwde de voorbije jaren een ijzersterke traditie op: 400 jaar Slag bij Nieuwpoort (2000), 850 jaar Nieuwpoort (2013), 100 jaar Eerste Wereldoorlog (2014-2018). Steeds opnieuw werd een herdenking een plaats om niet alleen terug te kijken maar ook een brug te slaan naar de toekomst.

In 2030 zal het land zijn tweehonderdste verjaardag vieren. Steden, dorpen, musea, instellingen, plaatselijke comités...., allen zullen ze binnenkort de koppen bij elkaar steken om een waardig programma samen te stellen. Voorstellen zullen geopperd worden, discussies zullen bepalen of het bij dromen blijft.

Vandaag plant ik hier, zwart op wit, het idee om in 2030 in Nieuwpoort uit te pakken met een groots opgezette tentoonstelling rond de schilders die Nieuwpoort in de periode 1875 – 1930 op doek vereeuwigden. Deze expo kan inzoomen op verschillende namen, stijlen en invalshoeken. De expo kan opgezet worden op verschillende locaties, misschien ook in samenwerking met buurgemeenten. Ik neem alvast de handschoen op!

Luc Filliaert

1. Naar aanleiding van de tentoonstelling in Gent verscheen het kunstboek '*Albert Baertsoen*' bij Snoeck en MSK Gent in 2022, en is nog steeds

verkrijgbaar bij de betere boekhandel.

2. De tentoonstelling '*Louis Thevenet – Een leven in kleur*' loopt nog tot en met 27 oktober 2024. Bij uitgeverij Hannibal verscheen het gelijknamige kunstboek. Een prachtige uitgave!

Soldaat in Ramskapelle

https://www.1914-1918.be/prosper_henri_devos.php

Prosper-Henri Devos

° Brussel 28-01-1889

Gevallen in Ramskapelle op 29 oktober 1914, meegenomen, als krijgsgevangene en gestorven in Zevekote op 3 november. Begraven zonder kist op de kleine Duitse begraafplaats. Hij was luitenant 5 reg. Infanterie. Zijn resten zijn verzameld in september 1921 en overgebracht naar Anderlecht. Schrijver : stichtte in 1908 een revue de défense française "*La Belgique française*" en werd secretaris van "*Revue de Belgique*".

Werken van hem : "*Un Jacobin de l'An CVIII*", roman bekroond door de provincie Brabant in 1910 en "*Monna Lisa*" (1911)

Niet uitgegeven theaterstukken

"*La Prudence du Roi Philippe*"

"*Le Curieux impertinent*" (naar Cervantes)

"*En Flandre, le Soleil s'est couché*" (naar Eduardo Marquina)

Burgerwacht in Kuregem-Anderlecht tot 20 augustus 1914. Korporaal, sergeant-majoor, 3e officier van zijn compagnie. Dienst in 5e regiment infanterie. Van 12 tot 29 oktober, onderluitenant, luitenant : gevallen in de rol van kapitein (sic).

Brieven naar huis en verloofde Renée

26 aug 1914

(vert. uit het Frans)

"Ik geef u geen details over onze situatie, u zal wel geloven dat dit ons verboden is. Weet, dat wij het goed stellen, Albert en ik, sinds wij acht dagen geleden 's nachts zijn vertrokken, ontbreekt het ons aan niets, we zijn niet eens zwaar vermoeid of blootgesteld aan enig gevaar, kort en goed we hebben Brussel, verlaten om te schuilen.

Onze angst was, in de nacht van zondag op maandag, te weten dat de plundering van Brussel zou beginnen. Verzekerd door lui die Brussel ontkwamen per fiets hebben we geen vrees meer in de hoop van vlug terug te keren.

12 september 1914

We zijn steeds stap voor stap de bewegingen van het leger te volgen die de Duitsers kwellen. Ik zie nooit vuur. Eén keer hebben wij schietend het terugtrekken van de vrijwillige jagers in moeten indekken. Naarmate de vijand naderde hebben wij terugtrekkend gevochten. We moeten meer vertrouwen in onszelf hebben.

Deze ochtend heeft ons leger Brussel terug ingenomen, na een straatgevecht. In ieder geval trekken wij sinds twee dagen terug.

27 september 1914

Indien je kanonnen hoort in de buurt van Brussel en als je geïsoleerde troepenbewegingen ziet, blijf binnnen, sluit je op en sluit de ramen. Ook voor Renée en haar moeder, dat ze samen blijven. De Belgen zullen de Duitsers uit Brussel verjagen. Wat wij het meest vrezen is dat de beulen van Leuven alles zullen 'massacren' wat ze ontmoeten op hun vlucht. Wees niet op straat op dat ogenblik. Hou je schuil waar je kan, ze zullen de tijd niet krijgen om huizen binnen te vallen.

Vlucht van de burgerwachten!

Vaandelvlucht zal talrijker worden als enkelen de moraal van de lafaards niet opkrikken. Dat legt uit dat ik absoluut een voorbeeld moet zijn sinds mijn promotie als 3de officier van de compagnie. Ik oefen een deugdoend voorbeeld uit op hen die opgeven uit ontmoediging of gebrek aan discipline, dat voortvloeit uit de eeuwige discussie over de verkregen bevelen. Maar zoals ik je schrijf, "un petit noyau m'appuyant toujours, en fin de compte les rouspéteurs et les lâches se taisent, et la mauvaise graine meurt avant de germer". Weet, als ik niet zou genieten, materieel en moreel, zou ik eraan denken het cantonnement te verlaten om je te komen omhelzen. Of heeft men gedurende die tijd echt nood aan ons? Ik zou me steeds verwijten dat ik mijn kameraden in de steek heb gelaten en de gelegenheid missen om "entrer dans la danse ..."

4 oktober 1914

Weet wel dat de Engelsen nooit meer de fout zullen begaan Antwerpen te laten innemen ...

12 oktober 1914

Liefste ouders en Renée

Ik heb veel aan jullie te zeggen, maar de post

vertrekt om 8u 5 en het is reeds 8u en sinds gisteren heb ik geen minuut voor mezelf? Ik vat samen ..

We stellen het steeds goed. We werken in belangrijke acties met de Fransen. Het beleg van Antwerpen is begonnen en alles laat toe te hopen op een overwinning. De Engelsen die hier zijn komen uit Zuid Afrika, de Canadezen zijn onderweg en de Hindoes zijn ontscheept in Marseille.

Ik heb uw brief ontvangen en ook die van Renée. Ik ben zeer gelukkig. De oorlog zal wellicht nog weken duren, maar nooit heeft de moraal en de fysieke conditie er beter voor gestaan bij ons, wij zijn echte soldaten.

Ik omhels jullie allemaal. Vive la Belgique.

P.H.Devos

Carl Bergman

Getuige, invalide in 1914, wonende in Zanesville Ohio

De 15 oktober 1914, was het 5de linie in positie te Lombardsijde, langs de laan tussen de zee en de weg van Oostende naar Nieuwpoort. De Duitsers kwamen aan in Westende en begonnen hun aanval. In de nacht van de 16 oktober, was ik op wacht te velde dicht bij Westende. Ik was zeer verveeld, mijn kamaraad had zich teruggetrokken. Onze luitenant had ons verlaten en ik wachtte op een ander.

Om 1 uur, wanneer mijn aflossing eraan kwam, hoorde ik de stem van de sergeant die zei: "Ja, mijn luitenant". Zo wist ik dat onze luitenant bij ons was. Hij kwam mij aflossen, verwonderd, mij alléén te zien. Ik kon hem nauwelijks antwoorden door de verrassing: de nacht was pikzwart en belette ons gezichten te zien, maar zijn stem had ik herkend Prosper-Henri Devos. Ik had hem dikwijls ontmoet in "Diable au Corps" in rue aux Choux, geloof ik, te Brussel, een verzamelplaats van artisten.

Als we een beetje achteruit waren zei ik hem:

"Prosper Devos, ik ben gelukkig om u bij ons te hebben." Stelt u zijn verwondering voor! En hij zei me hoe blij hij was me te hebben, minstens iemand die hij kende. Hij had weinig ervaring in het leger zei hij en hij voelde zich wat onzeker. Wij leken al anciens, want wij hadden flink gestreden voor de terugtrekking uit Antwerpen...

De 17 tot 18 oktober bombardeerden, de Duitsers onze stellingen. Wij hadden de troepen van de prins van Württemberg voor ons. Wij lagen op onze buik in de gracht die onze beschutting bood. Mijn luitenant Devos liep van de ene naar

de andere om hen moed in te spreken en moed te geven – met de helft van zijn lichaam boven de rand – Wij vroegen hem wat voorzichtiger te zijn maar hij lachte en wanneer hij ging zitten naast ons neuriede hij Spaanse liedjes of reciteerde verzen. Onze kleine groep vrijwilligers was samengesteld met artiesten : een schrijver, een musicus en enkele schilders. Hij deed ons de obussen vergeten die naast ons insloegen. Onnodig te zeggen hoe de hele compagnie hem graag had. Onze sergeant, die ook dapper was (gedood op 29 oktober) zei “Ziedaar een officier zoals wij nog niet hebben gekend.”

Ik zie nog onze luitenant op weg achter ons, borst vooruit. De kogels floten en hij marcheerde met het hoofd even gebogen opzij, zoals men doet als de wind de regen in je gezicht slaat.

Op 19 oktober was ik koerier voor een voorste bataljon op de weg naar Oostende: ons bataljon vormde de linkerkant. De strijd kwam van rechts want de vijand mikte zonder oponthouden. Op 20 oktober kwamen die van de 9de linie ons aflossen, maar konden zich niet handhaven. Wij gingen uitrusten in Adinkerke voor twee dagen in een groot hotel aan de zee (De Panne ?) om ons klaar te maken voor de ‘revue’.

Op 22 oktober, kwamen we terug in een andere opstelling in een klein bosje achter Nieuwpoort en wij wachtten op de nacht. Wij trokken de nacht in en botsten enkele keren op vijandelijke wachtposten en ‘s anderendaags waren we op de plaats die we verlaten hadden.

Rond 2u kwamen door het verwoeste dorp Ramskapelle, maar de barrage was zo hevig dat elke compagnie die probeerde vooruit te komen “*était mise en pièces*”. Als het onze beurt was kregen we een stopbevel. We gingen liggen aan de rand van de weg: we waren juist aan het station van Ramskapelle op 200 m noordelijk van het dorp.

Het geschut werd meer en meer intens, beetje bij beetje verspreiden de soldaten zich in het veld, het werd ‘la dérouté’. De officieren konden hun manschappen niet bijeen houden maar in het regiment alleen de compagnie van Devos bleef ter plaatse. Onze luitenant bleef rechtop en had zijn sabel van de burgerwacht bij zich om de vluchtenden tegen te houden. De obussen vielen rond ons. Een generaal op een kilometer achter ons verzamelde de mannen met zijn revolver.

Kapitein Philippot die met de majoor voor ons zich bevond, feliciteerde de luitenant Devos die zijn compagnie samen had gehouden in die nacht. Zij hadden op 2 kilometer tussen Ramskapelle en Nieuwpoort postgevat dicht bij Sint Joris.

Het werd dag midden het veld. Het geschut werd intens en de mitrailleurs begonnen tak-tak-tak maar onze positie was te ver voorop.

Dank zij de koelbloedigheid van luitenant Devos had hij gemerkt dat de salvo’s regelmatig vielen eens links dan rechts. Eens ze iets viseerden trokken wij er naartoe en zo vorderde wij eerst links dan rechts. Vele manschappen, verdwaalden in het veld. Die van de 9e linie moesten die nacht aanvallen. Wij moesten ons terugtrekken op een kilometer achteruit : daar leverden wij onze tweede IJzerslag.

‘s Anderendaags zagen wij de Duitsers oprukken. We schoten tot de geweren onze handen verbranden. De volgende nacht regende het hevig en we hadden slechts bieten om te eten. Na drie dagen strijd waren we uitgeput. De grachten waren vol water. We hadden dorst. De luitenant wou een patrouille vormen maar de mannen vielen vermoeid in de slijk.

We lagen aan de rand van het water. De Duitsers vielen aan bij het ochtendkrieken en dan kregen we bevel ons terug te trekken. In de volgende nacht had de luitenant een schuur gevonden waar we overnachtten, tenminste droog.

Op 29 oktober waren we in 2e linie. Posper Henri Devos bleef alléén luitenant van de compagnie. In de namiddag kregen twee onderofficieren benoeming van onderluitenant, kapitein Philippot werd majoor. Nu luitenant Devos de oudste was kreeg hij de opdracht de functie van kapitein te vervullen en kreeg een taak bij een andere sectie. Om 7 uur ‘s avonds bracht hij onze compagnie in de eerste linie waar wij de 7e linie moesten vervangen rechts van Ramskapelle aan het talud van de spoorweg. Er was geen loopgracht. De vijand was achteruit geslagen door de overstroming. De luitenant vormde een ploeg om munitie te zoeken. We hadden ongeveer 100 kogels per man. Die corvée bracht echter weinig munitie mee.

Er was mist en een fijne regen. De luitenant Devos was op honderd meter van mij. Ik zag hem. Toen wij het bevel kregen de bajonet op het geweer te zetten, hoorde ik zijn stem “*Tir à volonté*”.

De barbaren vielen ons vijf maal aan en “*Hoch*” klonk bovenuit de fusillade.

Later

In het strijdgewoel, de ochtend van de 30 oktober, omringd langs alle kanten werden een 40 tal krijgsgevangen gemaakt. In het rapport van onderluitenant Warmoes aan het ministerie van landsverdediging stond :

"Le commandant de ma compagnie, lieutenant auxiliaire Devos, venant d'être fait prisonnier, a été frappé par une balle perdue et mourut dans un lazaret de campagne allemand, ainsi que cela a été communiqué à la Croix-Rouge de Genève."

Karel Jonckheere

Als leraar aan de Middelbare school te Nieuwpoort

In onze vorige Archiefkrant verscheen een artikel van mijn hand over de Eeuwfeestviering van de Rijksmiddelbare School te Nieuwpoort in 1955. Daarin werd o.a. vermeld dat auteur Karel Jonckheere lid was van het bestuur der R.M.S. Meer zelfs, hij was er gedurende 12 jaar leraar! Het positieve aan deze periode is dat Karel Jonckheere zelf in zijn werk *"Waar plant ik mijn ezel?"* deze Nieuwpoortse periode uitvoerig

beschrijft.

Een reden te meer om onze lezers dat proza niet te onthouden.

Vooraf willen we evenwel de lezers die iets minder bekend zijn met de Vlaamse auteurs, een kort overzicht geven van zijn curriculum vitae. Dit overzicht zal ook iets beter inzicht geven in de tekst over zijn *"Nieuwpoortse periode"*.

"Karel (Carolus Johannes) werd geboren te Oostende op 9 april 1906 en overleed te Rijmenam op 14 december 1993. Hij was de oudste van de drie kinderen van een Oostends politiemann.

Hij kreeg thuis een katholieke opvoeding, maar omdat zijn vader zijn baan aan liberale politici te danken had, werd hij naar het Koninklijk Atheneum gestuurd. In 1927 studeerde hij af als regent Germaanse Talen aan de Rijksmiddelbare Normaalschool te Gent.

Jonckheere distantieerde zich van de kerk en werd strijdbaar vrijzinnig liberaal.

Hij huwde in 1931 voor de eerste keer, maar scheidde in 1939 van zijn vrouw, naar eigen zeggen door haar onvruchtbaarheid of door de voor hem ondraaglijke gedachte kinderloos te moeten blijven.

In 1951 ging Jonckheere – na lang aarzelen – samenwonen met Denise Deketelaere, die hij had leren kennen als leerlinge en op wie hij vele jaren verliefd was. Pas na een versoepeling van de echtscheidingswetgeving, kwam het tot een juridische scheiding van zijn eerste vrouw en een huwelijk met Denise.

Op 25 juli 1951 beviel Denise van een zoon, Floris. Die was blindgeboren. Dit was erg tragisch, omdat waarschijnlijk erfelijke factoren hiervoor verantwoordelijk waren en dat ook een volgend kind blind zou zijn. Ook zijn zus had immers een blind geboren kind en zelf had hij lang met oogproblemen te kampen.

In 1954 verhuisde hij dan naar Rijmenam omwille van de opvoeding van zijn blinde zoon.

Jonckheere woonde tot 1944 in Oostende, vervolgens te Gent en De Panne en van 1949 tot 1953 in Sint-Idesbald.

Op professioneel vlak doorliep hij een zeer gevarieerd *"parcours"*: leraar in Veurne, Gent en Nieuwpoort. Vervolgens directeur in Veurne, inspecteur Openbare Bibliotheken, literair adviseur van minister Van Glabbeke, literair adviseur bij de Dienst Letteren van het Ministerie van Nationale Opvoeding, reizend ambassadeur ter verspreiding van de Nederlandse Letteren in het buitenland.

Jonckheere vatte dat bestaan zelf als volgt samen: *"Het is altijd mijn betrachting geweest*

*bewust te leven. Leven is voor mij het bestaan vul-
len en schrijven komt slechts op de tweede plaats
als een aanvulling van het bestaan. Ik beleef veel
liever een gedicht dan dat ik er zelf een schrijf“.*

Ondanks deze verklaring vult de bibliografie van
deze dichter, vertaler, novellist, essayist, criticus en
boutadespuier een boekdeel van 254 bladzijden.
Maar laten we nu de auteur zelf aan het woord.

LEERKRACHT

(Hoofdstuk XVIII uit Waar plant ik mijn ezel ?)

Regelmatig stelden vrienden en kennissen mij de
vraag waarom ik les bleef geven in Nieuwpoort
en niet naar een grotere stad wilde. Oostende
bijvoorbeeld. Ten eerste was er in Oostende geen
middelbare school voor jongens en ten tweede,
ten derde en ten vierde : ik heb er nooit voor ge-
voeld vlak bij mijn werk te wonen; het ritje per bus
of per tram naar Nieuwpoort bezorgde me een half
uur om wakker te worden, de krant te lezen, na te
denken over wat voor wetenschap ik die voormid-
dag zou mededelen : in een kleinere school zijn er
soepelere uurroosters te veroveren, heerst meer
gemoedelijkheid onder het personeel.

Zijn de leerlingen misschien ietwat onbehoudener
van opzicht, ze leven evenwichtiger, spontaner en
zitten voor u met ogen waarin nog een boom en
een paard weerspiegeld staan. De kleine-burger-
kinderen uit Nieuwpoort, de boerenjongens uit de
omgeving en de hoekige zonen van vissers leken
me “*organischer*” materiaal dan veel gesofisti-
ceerde kereltjes uit de stad. Kortom in Nieuwpoort
voelde ik me gemoedelijk thuis. Het “*Miracle de
la Flandre*” zoals de slordige Fransen van over de
grens de weeropbouw na de eerste wereldoorlog
noemden, had het stadje aan de IJzer een ruime,
in warme baksteen opgetrokken school bezorgd,
met heldere klassen, brede gangen, en een tussen
de middag tot voetbal nopende speelplaats.
De collega’s vielen pittig mee want ze waren zo-
veel individualisten die over wat anders konden
praten dan inspecteur en weddenscalen. Mijn drie
directeurs (1932-1944) werden vrienden : de stoere
Duitse-pijpen lurkende Arthur Hamendt, de vinnige
Gaston Janssens uit Antwerpen, auteur van Franse
schoolboekjes en die me later als particulier se-
cretaris van de minister van Binnenlandse Zaken
zou opvolgen, en tenslotte Gaston François vanaf
1941, bijgenaamd Barnabé, naar een Franse film-
held op wie hij volgens de leerlingen geleek.
Mijn bijnaam was Knus, soms Knusje.
Het maidenopstel dat ik in de eerste middelbare
opgaf, werd me geïnspireerd in de tram. In Westen-

de stapte elke dag een blinde oud-strijder op. Hij
kwam voor me zitten en wendde zijn donkere bril
naar het zonnige Prinsenveld te Lombardsijde,
waar in 1600 een stuk van de slag bij Nieuwpoort
werd betwist.

“*Ge zit tegenover een blinde in de tram. Een zon-
nig landschap trekt voorbij*” heette de opgave.
Als voorbereiding hielp ik de leerlingen wat hun
gedachten ordenen volgens het oud beproefd
thema : Waar ? Wanneer ? Wie ? Wat ? Hoe ?
Hoe zit een mens in de tram ? Toen schreef ik
mijn allereerste woord in Nieuwpoort op het bord:
knus. Ze kenden het niet, vonden het zo plezierig
dat ze het tijdens de speeltijd vertelden aan al
wie iets nieuws wenste te weten over de verse
leraar en het werd Knus!

.....

Karel Goderis, onderwijzer vierde leerjaar, was
secretaris en bibliothecaris van het “*Willems-
fonds*” Nieuwpoort, lokaal “*Duinenhuis*”. Hij vroeg
al eens om een lezing zodat ik ’s zondags kon
kennis maken met ouders van leerlingen zonder
dat hiervoor speciale vervelende uren worden
voorzien. Ik liep na het middageten ook al eens
binnen bij collega’s, o.m. bij de wiskundeleraar
Keukelinck. Hij droeg lang haar toen ik hem
voor het eerst zag. Ik zei glimlachend “*Dag Cy-
riel Verschaeve !*”. Zijn vrouw dankte me omdat
haar man nooit naar de kapper wilde. Sedert de
begroeting ging hij wel. Ook bij de onderwijzer
derde leerjaar Duflou was ik welkom. Zekere keer
wist hij te vertellen dat de Nieuwpoortse school
vroeger reeds een dichter had gekend. Roeland
Van de Castele. Deze dichtte soms tijdens de
lesuren. Toen zekere keer zijn inspecteur bin-
nenviel zat geen enkele leerling meer in het
klaslokaal. Door het open venster waren ze weg
geklauterd voor een bijkomende speeltijd.
Soms had ik ’s morgens “*de studie*”. Leerlingen,
ook de meisjes uit de “*maagden vleugel*” zoals we
die noemden, kwamen uit De Panne, Koksijde,
Oostduinkerke, Diksmuide en omgeving. Zomer
en winter moesten de dutsen om zes opstaan om
met de eerste tram of trein Nieuwpoort te berei-
ken. Tot de lessen begonnen, werden ze in de
studiezaal om beurten bewaakt door de leraars.
Ik was al een jaar of vijf gehuwd, had geen kin-
deren. Mijn vrouw en ik hoopten nog altijd, ver-
zwegen echter voor elkaar soms zeer doende
weemoed.

Terwijl de kinderen in het studiehalfuur hun les-
jes zaten te leren of deden alsof, bekeek ik de
kleinsten en speelde een triestig spel. Eén voor
één bestaarde ik ze en las van hun gestalte en
gezichtstrekken af wie mijn dochtertje of wie mijn

zoon had kunnen zijn. Of ze het merkten of niet ze hadden kunnen zien aan de manier waarop ik ze toelachte naar wie mijn vertedering ging. Het meest werd ik geraakt door een zeer lief en mollig brunette-aangezichtje dat me schuchter aankeek en dadelijk de grote schitterende ogen sloot als ik de wimpers wat nader toehaalde. Maar dadelijk nadien olijk naar haar vriendinnetje keek, dat wegens scoliose in een stug korset stak.

Ik liep eens tussen de banken door en las op het etiketje van een voorbeeldig blauw gekaft leesboek van A. Mussche dat mijn brunetje D. Deketelaere heette en in Diksmuide woonde. D.D. glimlachte ik. "*Dora, Dina, Demeter*" ? Ze bloosde zo dat haar vriendinnetje in haar plaats antwoordde : "*Denise*".

Een paar jaar later zat Denise in onze IV. De meisjes gingen maar tot III in hun sectie en wie verder wilde, zonder naar het verre Oostende te moeten, kwam bij de jongens terecht. Denise was toen 15. Paula een jaar ouder. Ze zouden bij mij Duits leren, nog in gotisch schrift. Negentig minuten per week, een dinsdag en een vrijdag. Er zat nog een drietal meisjes in de klas, plus een zevental jongens. Allen voelden ze zich de wijzen van de hele schoolbevolking, wisten waarvoor ze gingen studeren, onderwijs, administratie.

Ik heb nooit strafwerk gegeven, babbelde er soms één, ik hield op met spreken tot er een van de leerlingen de opmerking maakte dat de babbelaar moest zwijgen. Denis en Paula "babbelden" soms wel, ik vermoed niet over de leerstof. Dan keek ik of mijn das scheef zat, mijn sokken niet waren afgezaakt, mijn bril niet te laag op de neus was weggezaakt. Ik voelde dat ik door het tweetal kritisch werd bekeken en, waarom het niet bekennen, de lummel voelde zich gevlaid.

De lesstukjes uit het Duitse boekje leenden zich niet tot veel letterkundige ontroering. Daarom schreef ik op het bord al eens een gedicht. In 1936 viel mijn keuze op Heines "*Im wunderschönen Monat Mai*".

Toen ze de tekst hadden overgeschreven, las ik hem voor, beheerst niet zonder gevoel, alsof het tegenovergestelde ook mogelijk was. Toen liet ik een jongen de verzen zeggen, nadien Denise. Ik had een lichte nadruk gelegd op de "ihr" van ... "*da hab' ich ihr gestanden, mein Sehnen und Verlangen*."

Toen Denise dezelfde regel las, vergiste ze zich en las "*ihm*" in plaats van "*ihr*". Het ontsnapte aan niemand, vooral niet aan de jongens en ook ik stemde mee in een koor van "*oho, ho, ho*". Het kind borg haar aanminnig gezichtje weg, niet meer zo mollig als jaren geleden, en vluchtte, Paula bij de arm vattend, naar de gang van de

"*maagdenvleugel*".

Denises broertje zit naast mij, een mooie donkere knaap. Hij vertelt over vader en moeder die op de markt te Diksmuide een restaurant uitbaten, ook lokaal van het Willemsfonds. Ik moet ook eens komen eten. Plots weet ik van wie Denise en Mark de kinderen zijn. Bij ons artillerieregiment zat in de administratie een adjudant Deketelaere. Ik heb hem meer dan eens moeten groeten als ik met mijn paard aan de teugel over het kazerneplein stapte, meestal met holleblokken aan.

.....

Op school hield ik me bezig met drie zaken, behalve lesgeven: de bibliotheek in orde brengen, d.w.z. ijveren om in elke klas een kast met passende boeken te krijgen, een tijdschrift te stichten dat "*De Pijl*" zou heten en waarin Kamiel Top (omgekomen in 1944 in een concentratiekamp) en Roger Pieters hun eerste schrijfpunten zouden scherpen, ijveren voor een aparte middelbare school in Diksmuide. Daar bestond een comité van ouders wier kinderen naar Nieuwpoort kwamen en waarin o.m. zetelden de vader van Denise, postmeester Talpaert, de vader van Paula, haar drie broers en drie zusters. Een hele karavaan die forenste tussen de boterstad en onze school.

.....

Na één jaar IV was Denise nog te jong om naar de rijksmiddelbare normaalschool van Brugge te trekken. Ze wenste niet naar het lyceum van Oostende over te stappen, bleef dus in IV, zodat ik een heel ander programma bedacht voor Duits en Frans.

In 1937 stierf mijn vader. Van Denises moeder vernam ik een paar dagen later dat haar dochter had gehuild."

Tot hier de tekst over zijn "*Ieraarschap*" in Nieuwpoort.

Maar ... waar het hart van vol is, loopt de mond van over.

Ook hier is dit het geval met Karel Jonckheere. En zoals het betaamt in een goed liefdesverhaal, blijkt er toch ergens een grote concurrent te zijn geweest. En dit dan nog uit Nieuwpoort !

Volgen we aldus zijn liefdesverhaal in een ander werk van zijn hand "*Mijn dochter wordt sirene*". "*Ook tegenover de ouders van Denise mocht ik hun genegenheid niet beschamen. Ze stelden het volste vertrouwen in mij : ik werd als vriend van den huize beschouwd, meer nog, met joviale achting bejegend. Denises vader vertelde in zijn deftige herberg op de markt dat de jongelieden van het kleine stadje zijn dochter bewonderden als het liefste meisje van de omgeving en dat het jam-*

mer zou zijn als ze in de armen terecht zou komen van een of ander flierefluiter. We hadden beiden vertrouwen in Denises minzame ernst.

Ik kwam meteen te weten dat een jongen uit Nieuwpoort, een jaar ouder dan zij, zekere keer naar Diksmuide gekomen was om haar dertig liefdesbrieven in een keer af te geven. Zijn schuchterheid had ze zo lang achtergehouden ! Denise had het pakje hartzeer vriendelijk van de hand gewezen, geen greintje hoop gelaten. Mijn verstandige student begreep, dronk nog een glas en fietste terug.

Vandaag zal hij wel geen bezwaar hebben dat ik zijn naam onthul : Pierre Virenque, vlijtige en iets nerveuze zoon van een oorlogsweduwe, nog steeds professor Dr. P. Virenque S.J. van het Sint Ignatiusinstituut te Antwerpen, pater jezuïet geworden na een korte carrière bij de belastingen, befaamd economist, beluisterd adviseur in problemen als duwkanalen, nog steeds belangstellende in de cultuur en elk jaar op de boekenbeurs van Antwerpen mijn persoonlijke klant. (nota van de auteur van dit artikel : ik heb nog persoonlijk les gehad van pater Virenque tijdens mijn universitaire studies in Antwerpen !)

Ik bewaar tal van nieuwjaarswensen van hem. Tenslotte kan ik niets anders dan hem waarderen voor zijn goede smaak uit zijn apenjaren en die hij zolang heeft kunnen onderdrukken. Vandaag is hij getrouwd en koos tot moeder van zijn kind ook een aanminnige verschijning.

Om tenslotte te resumeren : ik moest me trainen geen roofofbouw te plegen op Denises langzaam gegroeide en tot dan ongekreukte sympathie. Ik ontken niet dat in deze overweging enig instinctief egoïsme stak, geleerd bij de filosoof en in de natuur zelf ..."

SLOT

Karel Jonckheere wijdt verder in dit laatste werk nog uit over zijn collega's-auteurs aan de RMS te Nieuwpoort, zoals Roger Pieters, Emile Freyns (illustrator) en Kamiel Top. Voornamelijk deze laatste nam een bijzondere plaats in zijn hart, want hij hoopte dat Kamiel hem zou kunnen opvolgen als leraar te Nieuwpoort.

Het lot was hem evenwel niet gunstig : hij stierf op 22-jarige leeftijd in Flossenburg als weggevoerde door de Duitse bezetter.

En aldus krijgen we een uniek inzicht in de leefwereld tijdens het interbellum van een bijzonder auteur-verteller, leraar aan o.a. de RMS te Nieuwpoort, kustbewoner, en laten we gerust ook zeggen

politieker, door zijn bijzondere relatie met minister Adolf Van Glabbeke.

Freddy Beun

Bronnen :

Karel Jonckheere – Waar plant ik mijn ezel – Manteau – 1974

Karel Jonckheere - Mijn dochter wordt sirene – Manteau – 1975

Kritisch lexicon van de moderne Nederlandstalige literatuur – © auteur Jan Schoolmeesters
De Zeewacht – 6/4/1990 – Marc Loy (documentatie Etienne Desaeve – Nieuwpoort)

Nog over dat beleg van 1489

We hebben reeds in onze Archiefkrant van de 11de jaargang nr. 3 uitvoerig het beleg van Nieuwpoort in 1489, vooral volgens Edward Vlietynck, beschreven.

Iemand als Lori Van Biervliet is wat kritischer ingegaan op de kronieken, waarop steeds wordt gesteund zowel over de inhoud als van de beschrijvingen.

Bronnen

In 1826 kwam de jonge Hoffman von Fallersleben in de Landesbibliothek van Wolfenbüttel op het spoor van een in 1544 te Antwerpen gedrukt 'Liedekens Boeck'.

Er kwamen in die uitgave een dertigtal historische liederen voor, waaronder een 'oudt liedeken' dat het beleg van Nieuwpoort in 1489 bezingt.

Toen Edward Vlietynck zijn studie in 1889 publiceerde, had hij nog géén kennis genomen van die tekst.

In 1904 heeft echter dr. Catharina van de Graft deze tekst wél toegelicht. Aangezien ze niet in detail vertrouwd was met de Vlaamse benamingen en instellingen in die tijd, zat ze er soms naast volgens L. Van Biervliet.

De 'souverein' in het lied was niet vorst Maximiliaan, maar Daniël van Praet, heer van Merwede en Moerkerke, kapitein van Nieuwpoort en grafelijke hoogbaljuw.

De 'verrader' in de twee strofen is niet zomaar een Vlaming die aan de zijde van de Fransen vocht, maar Filips van Crèvecœur (1), baron van Esquerdes, seigneur de Cordes ... die vroeger vocht in dienst van de Bourgondiër Karel de Stoute en nu in dienst van Louis XI was tégen Maximiliaan !

De dichter van dat lied, was een ruiter, waarschijnlijk een ooggetuige, die duidelijk aan de zijde van de Nieuwpoortenaren stond.

In de derde strofe heeft hij het over Herman, die op der clocken sloech. Er was een torenwachter, die zeven nachten op de uitkijk had gewaakt ... maar die Herman was een houten beeld (1480).

Het leger dat de stad bedreigt bestond uit huursoldaten uit Noord-Frankrijk, Zwitsers en Vlamingen ... vooral uit Brugge. Er waren uit die stad *"twee waghene vul taergyen [schilden] ende eenen waghene met thenten, ende die waren ghevoerd om naer der stede van Nyeupooort, in 't Vransche heer het welke was ghecommen in t' Westland, ten secourse ende ter bate, ende ter helpsamichede van der stede van Brugghe ..."*

De oudste bron is van Jehan Molinet (+1507) de officiële historiograaf van Maximiliaan, die uiteraard de kant van Nieuwpoort koos. Hij heeft het over de list van burgemeester Jan Turpin ... die de vrouwen met helm op, aan de kantelen van de stad liet verschijnen ...

Zijn *"Siege de Nyeuport"* is in het oud-Frans opgesteld en later bondig via het latijn in latere kronieken overgenomen.

Surguet van Rijsel (1490) ook pro-Maximiliaan, geeft Nieuwpoort een geringe plaats, maar beklemtoont hoe Crèvecœur het bed moet houden na zijn *"cop de serpentine (kanon) qu'il avoit eu devant Nieuport"*.

De auteur van de Excellente Cronike van Vlaenderen (1531) schrijft vanuit Brugge, dus ... weinig woorden voor het dappere verweer te Nieuwpoort. De slechte betaling van de Zwitsers (sic) was voor hem een reden voor het opgeven ! Historicus Pontus Heuterus neemt in 1599 verkort in het latijn over van Molinet. De vrouwen krijgen bij hem een heroïsche dimensie ! In 1623 zal Hareus (Franciscus van der Haer) die voorstelling overnemen en doorgeven. De Brugse kroniekschrijver Nicolaes Despars wijdt slechts enkele regels aan Nieuwpoort en duidelijk gezien vanuit de aanvallende partijen ... ontleent aan de Excellente Cronike.

Het is dan Matthijs Reynoudt (+ 1690), greffier van Nieuwpoort, die de tekst van Hareus overneemt met het omslachtig verhaal van *"de vrouwen van Nieuport aentreckende de casquetten, ijserhoet, ijseren harnassen, van de mens, die door 't schermen moede, bequetst ende in angst waren, soo kloeckelijcke vochten als Amazonen ende den vijandt verjoeghen ..."*

Pauwel Heinderycx (1680) vernoemt het beleg in korte bewoordingen, geleend van Heuterus. En in de Chronijcke van Vlaenderen van Weydts geeft in 1732 een persoonlijk verslag : *"...alwaer de Bresse ghemaect zijnde langs de West-sijde onbeschrijfvelijck wierdt ghestormt. Doch de Fransche niet konnende doorbreken de Belegerde door de vroomheydt [dapperheid] van den Heer van Praet ...". Daar is even sprake van een "gebroken sluis, de Duycker genoemd, die na het beleg door Maximiliaan hersteld wordt"*.

L. Casaer leerde ons in 1993 dat een "duycker" eigenlijk een golfbreker was, links en rechts langs de havenmond.

Red. G. Demerre

(1) Om te herinneren aan de rol van deze *"huurkrijgsman"* of condottieri: reeds in zijn prille jeugd werd hij reeds opgevoerd in pralstoeten bij de Bourgondische hertogen.

"... luy vint au devant monseigneur Charles de Bourgoingne, son filz, conte de Charolois, honorablement accompagne et principalement de josnes enfans de grant maison, de son aige ou moindre ; et pavoit avoir onze ou douze ans d'aige. Et estoient avec luy Jehan de la Trimaille, Philippe de Cry, Guiot de Brimeu, Charles de Ternant, Philippe de Crevecueur, Philippe de Wavrin et moult d'autres ; et estoient montez sur petit chevaulx, harnachez comme celluy de leur

G. Doutrepont, dd. Januari 1444

1418-1494

L. Van Biervliet, Een oudt Liedeken op het beleg van Nieuwpoort, 1489, Biekorf 1975-1976, jaargang 76, 7-8, p.193-206.

Leon Vanhille

Nieuwpoort

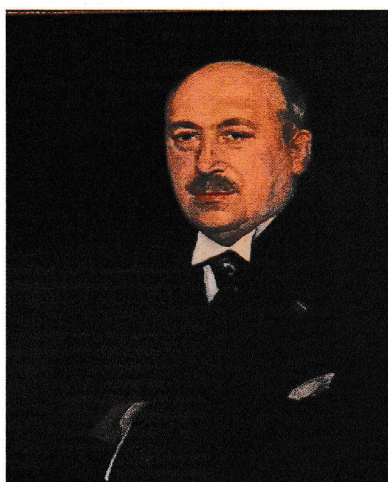

foto F.Lox

Leon Vanhille was geboren in Dikmuide op 12 december 1889.

Hij studeerde in het Sint-Aloysiuscollege te Dikmuide en aan de Normalschool te Torhout. Deze studie onderbrak hij om te helpen in het kolenbedrijf thuis maar haalde voor de Centrale examencommissie in 1908 zijn onderwijzersdiploma.

Hij werd onderwijzer in Holsbeek/Leuven en kwam

als brancardier aan het IJzerfront. Alleen in geval van oorlog waren onderwijzers verplicht om legerdienst te doen.

Tijdens zijn wachturen (!) ontwierp hij een eigen rekenmethode voor eerstegraads-klassen die hij naderhand te boek stelde.

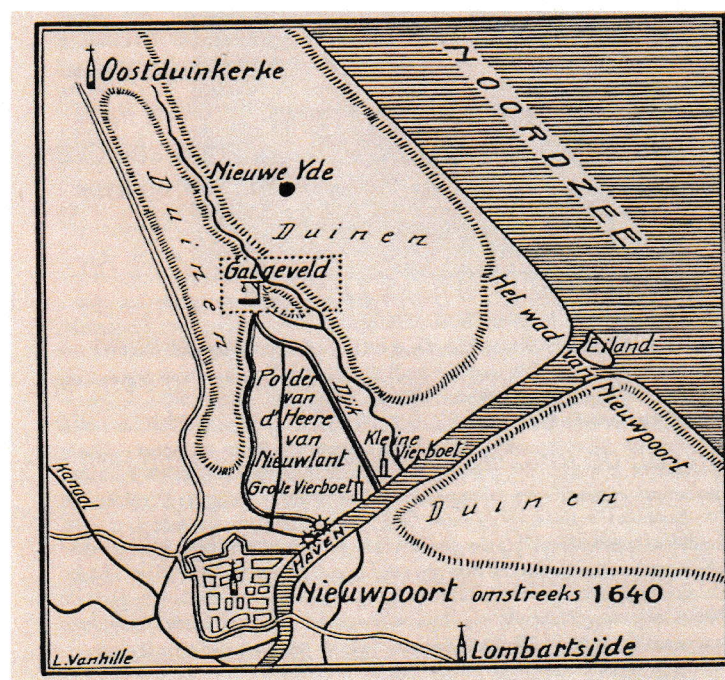
Hij kwam als onderwijzer in de gemeenteschool te Nieuwpoort (Potterstraat). Tot zijn pensionering bleef hij op eigen verzoek in het 'eerste klasje' les geven. Hij werd de promotor en coördinator van diverse series van schoolhandboeken (moedertaal, rekenen, aardrijkskunde, geschiedenis, zang). Onder het pseudoniem Jan Maats publiceerde hij de reeks leesboekjes 'Aan Zee', die hij ook zelf illustreerde. Samen met rijksinspecteur Hilaire Delobel (1889-1958) bracht hij een reeks rekenboekjes "Knap en Klaar", die ook in het Frans verschenen en o.m. op ruime schaal in het toenmalige Belgisch Congo werden gebruikt.

Zijn hele oeuvre is ondergebracht in het klaslokaal anno 1900 in het Stedelijk Museum voor Volkskunde te Brugge.

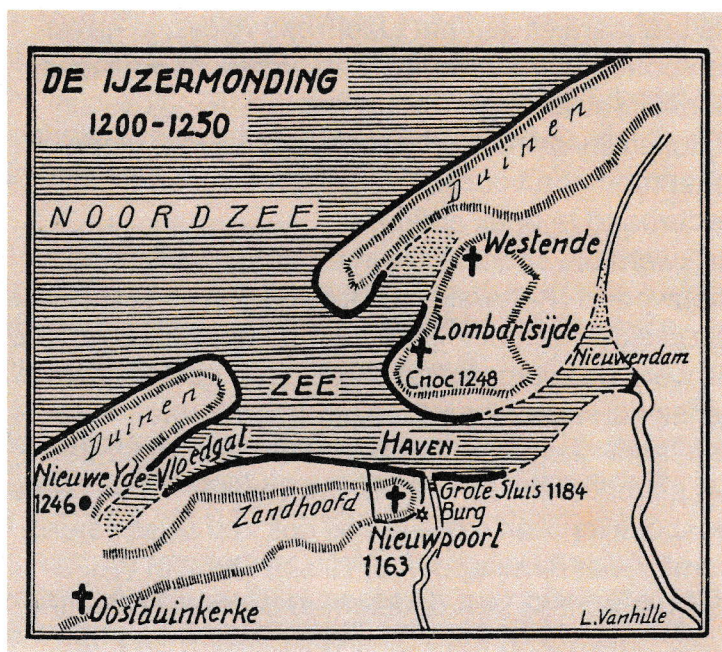
Overleden op 2-3-1894 St. Andries Brugge.

Een portret van deze figuur hangt in de Stedelijke Bibliotheek van de Kokstraat.

Brugsch Handelsblad, Brugge, 17-3-1984 cit. F. Bonneure in Lexicon van Westvlaamse Schrijvers, 2, p. 91.

Deze 2 kaartjes zijn vele keren gebruikt in artikelen over de geschiedenis van Nieuwpoort

de Grote Markt, hier in Veurne, volgepakt met mensen en de Belgische koning de resten schouwend van de blauwgeuniformde Algerianen, die zo dapper Ramskapelle hadden bestormd de vorige nacht. Een ander regiment had ze afgelost en zij werden voor een gelijksoortige aanval, binnen 48 uur, naar Diksmuide gestuurd. Ze stonden daar in een grijze morgen, zo keurig en stijf, terwijl de koning langs liep. Elk gezicht was zo gaaf en rustig, alsof hun nachtelijk werk heel ver achter ze lag. Ik liep vol verbazing voorbij."

Dorothe schreef hier later een treffende voetnoot bij:

Dit regiment verliet in augustus 1915 dit front, om ingezet te worden in het oosten van de Middellandse zee. Het transport werd door een torpedo getroffen in volle zee en verging met man en muis.

Een bloedstollend getuigenis

van een lange nacht bij Ramskapelle door
Dorothe Feilding ...

"Of what was once a prosperous little village there remain roofless homesteads & desolate gardens, with personal treasures & children's toys trampled under foot ...

vert.

Artillerievuur heeft het dorp doen oplichten. Het was donker, maar de vlammen schoten op in de nacht, likkend en strelend langs de muurstompen. Het dorpje was in Duitse handen maar de Algeraanse tirailleurs hadden de opdracht het in te nemen voor het dag werd. Het was een zaak van huis per huis, meter per meter, vijf levens voor één.

Van waar wij zaten, in een kleine boerderij, op een zekere afstand van het gevecht, kon je de inslag van de kogels horen, die weerkaatsten doorheen de huizen, het voortdurend kraken van de geweren en dat boosaardig, genadeloos ratelen van de machinegeweren, wat mij altijd een kil gevoel geeft en vrees inboezemt, waar ik dat ook maar in actie hoor, waaraan ik nooit zal wennen. Het dorpje lichtte op alsof het dag was, elk dak stak af tegenover de gloed. Alles werd in mijn geest geëet want ik was een levende getuige van de aanval. Een woelig mengsel van schreeuwende mannen, of eerder wilden, met hun fez en blauwe uniformen, aanvallend zoals wilde beesten, met de bajonetten druipend van bloed en glinsterend in de vlammen...

De volgende morgen, wanneer ik weer thuis was, nadat ik even de vroegmis had bezocht, zag ik

Postuum werd Lady Dorothe Feilding (1889-1935)
"The honorary freedom of the City of Nieuwpoort"
toegekend op 2 mei 2014.

Colofon

Redactieadres:

Vrienden van het Patrimonium

p/a P. Deswartelaan 69-102

8620 Nieuwpoort

Verantwoordelijke uitgever G. Demerre

Canadalaan 61 - 8620 Nieuwpoort

